

SUOMALAISTA LÄHIHISTORIAA

Teksti: Markus Anaja

Kevät 2007

Lotta- ja suojeluskuntahistoriikkien rivistö jatkaa kasvamistaan. Uusimpia kirjoja on Erika Reinikan gradun pohjalta ilmestynyt Oulun Lotta Svärd -yhdistyksen historiikki *Kasvua isänmaan palvelukseen*. Kirja vastaa hyvin tarkoitustaan.

Vapaussodan tapahtumat ja nimenomaan sen aiheuttamat henkilötappiot ovat olleet jatkuvasti esillä Heikki Ylikankaan *Tie Tampereelle* -kirjan ilmestymisestä lähtien. Uusin kirja on Aapo Roseliuksen *Teloittajien jäljillä - Valkoisten väkivalta Suomen sisällissodassa*. Kirjassa on mm. pyritty selvittämään teloituksia suorittaneiden henkilöllisyyttä. Eräs henkilö, jonka nimi nousee esille on virolaissyntyinen Hans Kalm, josta sittemmin tuli Pohjan Poikain komentaja Viron vapaussodassa.

Sekä Suomen että Viron vapaussotaan liittyy voimakkaasti virolaissyntyinen Hans Kalm. Vaikka hän on ainakin nimenä tuttu hahmo, hänestä ei yleisesti ole tiedetty kovin paljon. Ensimmäinen elämäkerta hänestä on nyt ilmestynyt Jaakko Heinämäen kirjoittamana. Kirjan tekijä heikentää itse teoksensa käyttöarvoa toteamalla alkusanoissa: *Kirja ei ole tiukan formaalinen tutkielma. Se on harrastuksena syntynyt enemmän tai vähemmän vapaamuotoinen elämäkerta, johon olen liittänyt itse kokemaani ja myös fiktiivistä aineistoa.*

Heinämäki toteaa myöskin jättäneensä tietoisesti saatavilla olevat arkistolähteet käyttämättä. Vahinko, sillä Hans Kalmista tarvittaisiin asiallinen elämäkerta.

***

Talvi- ja jatkosodassa Suomessa vapaaehtoisina taistelleista ruotsalaisista on lukuisia kirjoja. Tunnetuimpia on Ragnar Naessin kirjoittama *Marschen till Märkäjärvi*, joka ilmestyi kohta talvisodan päättymisen jälkeen vuonna 1940. Kirjaa on ollut melko vaikea löytää ja onkin mukavaa, että uusi, sotahistoriaan keskittyvä ruotsalaiskustantamo Leandroer & Ekholm Förlag on ottanut kirjasta uusintapainoksen.

***

Porkkalan luovutus ("vuokraus") Neuvostoliitolle jatkosodan jälkeen oli pitkään traumaattinen kokemus suomalaisille. Aiheesta on ilmestynyt useita teoksia, alkaen nostalgisista kotiseutukirjoista tutkimuspohjaisiin kirjoihin. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluu itsestään selvästi myös Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen julkaisema *Porkkala - Tapahtumien keskellä* -teos. Se sisältää Valtioneuvoston järjestämän Porkkala-seminaarin esitelmät mutta myös uusia artikkeleita. Mielenkiintoinen kokonaisuus.

Eri järjestöillä on tapana julkaista vaihtelevantasoisia historiikkeja täyttäessään ns. pyöreitä vuosia. Tänä vuonna 50 vuotta täyttävä Suomen Sotaveteraaniliitto on sen sijaan

teettänyt tutkimuksen toiminnastaan. Valt. tri Kaarle Sulamaan kirjoittama teos *Veteraania ei jätetä* on hieno (väli-)tilinpäätös Sotaveteraaniliiton toiminnasta.

***

Eduskunnan 100-vuotisjuhlintaan kuului myös kansanedustuslaitoksemme toimintaa kuvaavan moniosaisen teossarjan tilaaminen. Siihen kuuluu mm. osa nimeltään *Kansanvalta koetuksella*. Tässä osassa käsitellään itsenäistymisen jälkeistä aikaa aina vuoteen 1945 saakka. Kirjoittajina ovat tunnetut historioitsijat Vesa Vares, Mikko Uola ja Mikko Majander. Kirjassa tarkastellaan mm. 1920- ja 1930-luvuilla esiintyneet uhat demokratialle, sekä vasemmalta että oikealta. Teos on hyvä yleisesitys tästä tärkeästä ajanjaksosta.

Professori Esko Salmiselta on totuttu odottamaan ajankohtaista ja usein kriittistä tekstiä media-alasta. Uusimmassa kirjassaan *Mediavallan aika* hän tutkii miten politiikkaa on käsitelty tiedotusvälineissä "Mauno Koivistosta Tarja Haloseen".

Suomalaisen sodanjälkeisen yhteiskunnan keskeisiä, joskaan ei välttämättä suurelle yleisölle kovin tutuksi tullut henkilö oli Päiviö Hetemäki. Hänen uransa kansanedustajana ja ministerinä sekä toisaalta työmarkkinajohtajana vei hänet tapahtumien keskelle aina 1970-luvulle saakka. Jukka Koiviston kirjoittaman Hetemäki-elämäkerran alaotsikko "*Sovinnontekijä*" kuvastaa hyvin Hetemäen toimintaa. Suomen sodanjälkeisestä politiikasta kiinnostuneella tärkeä kirja.

***

Kun kirjoista kerran kirjoittaa, kiinnostaa tietysti myös kirja-ala. Ketju kirjailijan/tekijän ajatuksista lukijan käsissä olevaan valmiiseen painotuotteeseen sisältää monia mielenkiintoisia vaiheita. Kirjankustantajan arkea ja juhlaa kuvataan mainiolla tavalla Pekka Salojärven muistelmissa *Kirjailija kirjoittaa, kustantaja kustantaa*. Salojärven Mauno-isä teki jyvaskyläläisestä Gummeruksesta merkittävän toimijan alallaan. Pekka jatkoi rohkeasti yhtiön kehittämistä ja tänä päivänä Gummerus on Suomen keskeisimpiä kustantajia. Kirja tarjoaa mielenkiintoista luettavaa myös muille kuin kirja-alalla toimiville.

Kirjan tie kustantajalta lukijalle kulkee perinteisesti kirjakaupan kautta. Tosin tänä päivänä monet kustantamot myyvät kirjojaan netin kautta suoraan kuluttajille ja kevyimmät viihdekirjat löytävät ostajansa mm. marketeista. Mutta miten tämä asia hoidettiin ennen? Suomen johtava asiantuntija Tuija Laine kuvaa tutkimuksessaan *Kolportöörejä ja kirjakauppiaita* hiljalleen kehittyvää kirjakauppatoimintaa ennen vuotta 1800.

***

Suomalaiseen kesään kuuluu grillaaminen. Ilmeisesti tämä on ollut Editankin mielessä, kun sopivasti vapuksi ilmestyi Ilkka Vuorikurun kirjoittama kirja *Maista maista makkaraa*. Tämä on erinomainen tuliainen mökkivierailulle ja miksipä ei myös omaan hyllyyn. Taitto ja painojälki ovat erinomaiset, mutta sisältö on valitettavasti melko vaatimaton. Kirjassa nimittäin esitellään lyhyesti joitain tällä hetkellä valmistettavia makkaroita, mutta koska uusia tulee koko ajan lisää ja joitain vanhoja merkkejä lopetetaan, kirjan ajankohtaisuus ei

kestä kovin kauan. Tulee eittämättä mieleen muutama vuosi sitten ilmestynyt makkarakulttuurin perusteos *Nakit ja muusi*, joka valitettavasti on jo myyty loppuun.

Vesa Vares, Mikko Uola, Mikko Majander, Kansanvalta koetuksella. Edita, Helsinki 2006. 363 sivua, kuvitettu. Hinta noin 40 euroa.

Erika Reinikka, Kasvua isänmaan palvelukseen. Oulun Lotta Svärd -yhdistys vuosina 1920 - 1944. Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys, Rovaniemi 2006. 166 sivua, valokuvia. Hinta noin 26 euroa.

Aapo Roselius, Teloittajien jäljillä. Valkoisten väkivalta Suomen sisällissodassa. Tammi, Helsinki 2007. 335 sivua. Hinta noin 31 euroa.

Jaakko Heinämäki, Hans Kalm. Vapausoturi ja vaihtoehtolääkäri. Minerva, Helsinki-Jyväskylä 2007. 375 sivua, valokuvia. Hinta noin 30 euroa.

Ragnar Naess, Marschen till Märkäjärvi. En berättelse om svenska frivilliga i Finland. Leandoer & Ekholm, Stockholm 2006. 224 sivua. Hinta noin 300 SEK.

Jarmo Nieminen (toim.), Porkkala - Tapahtumien keskellä. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos, Helsinki 2007. 154 sivua, runsaasti kuvitettu. Hinta 30 euroa.

Kaarle Sulamaa, Veteraania ei jätetä. Suomen Sotaveteraaniliitto 1957 - 2007. Suomen Sotaveteraaniliitto & Edita, Helsinki 2007. 375 sivua, runsas kuvitus. Hinta noin 39 euroa.

Esko Salminen, Mediavallan aika. Poliitikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen. Edita, Helsinki 2006. 298 sivua, muutama kuva. Hinta noin 29 euroa.

Jukka Koivisto, Päiviö Hetemäki - sovinnontekijä. Edita, Helsinki 2006. 336 sivua, muutama kuva. Hinta noin 35 euroa.

Pekka Salojärvi, Kirjailija kirjoittaa, kustantaja kustantaa. Gummerus, Helsinki 2007. 398 sivua + valokuvaliite. Hinta noin 38 euroa.

Tuija Laine, Kolportöörejä ja kirjakauppiaita. Kirjojen hankinta ja levitys Suomessa vuoteen 1800. SKS, Helsinki 2006. 362 sivua, kuvitettu. Hinta noin 28 euroa.

Ilkka Vuorikuru, Maista maista makkaraa. Edita, Helsinki 2007. 127 sivua, kuvitettu. Hinta noin 35 euroa.